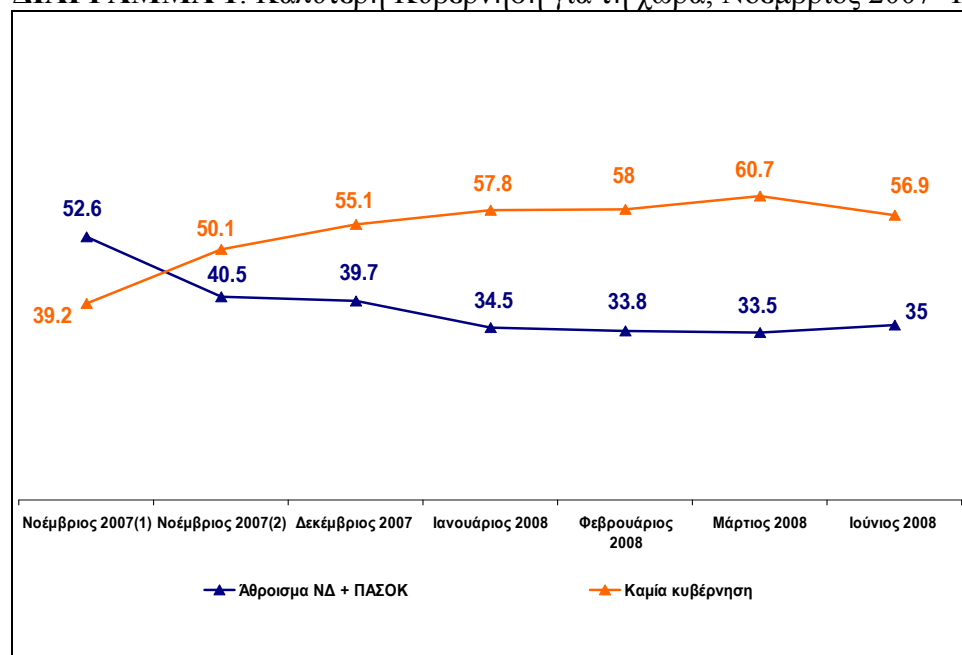

Περίπου 10 μήνες μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2007 το κομματικό σύστημα φαίνεται να οδεύει ολοταχώς σε μια νέα πολυκομματική μορφή, με μεγάλη διασπορά των εκλογικών προτιμήσεων. Η έρευνα της VPRC που δημοσιεύτηκε στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» την Κυριακή που πέρασε (20/7) δείχνει στην εκτίμηση ψήφου την ΝΔ να προηγείται με 34%, το ΠΑΣΟΚ να ακολουθεί με 30.5%, τον ΣΥΡΙΖΑ στην τρίτη θέση με 16%, το ΚΚΕ με 8%, τον ΛΑΟΣ με 5%, τους Οικολόγους-Πράσινους με 3.5% και το άθροισμα των μικρότερων πάσης φύσεως συνδυασμών σε 3%. Το άθροισμα των δύο μεγάλων κομμάτων δεν ξεπερνά σήμερα το 65% και φαίνεται σε γενικές γραμμές να σταθεροποιείται σ' αυτά τα επίπεδα. Η μείωση των δύο κομμάτων αντανακλάται στη συνεχώς φθίνουσα πορεία της «κυβερνησιμότητάς» τους, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Καλύτερη Κυβέρνηση για τη χώρα, Νοέμβριος 2007- Ιούνιος 2008

Πηγή: VPRC, Χρονοσειρά Δεδομένων Τηλεφωνικών Ερευνών, Νοέμβριος 2007-Ιούνιος 2008

Από την ανάλυση των δεδομένων της τελευταίας έρευνας αξίζει κανείς να σταθεί στα παρακάτω σημεία:

1. Η εκλογική πτώση του δικομματισμού έχει λάβει πλέον συγκεκριμένα και συνεκτικά χαρακτηριστικά. Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, στη γεωγραφία της «δικομματικής» και «αντιδικομματικής» ψήφου παρατηρούνται σήμερα δομημένες κοινωνικές διαιρέσεις, ηλικιακές, εκπαιδευτικές, επαγγελματικές και πολεοδομικές. Οι διαιρέσεις αυτές παραπέμπουν σε μια οιονεί αντιπαράθεση διαφορετικών ιδεολογικών, πολιτικών και πολιτισμικών «μορφωμάτων»: Από τη μία πλευρά βρίσκεται το «παλαιό εκλογικό σώμα», με παραδοσιακές απόψεις, με ισχυρές κομματικές ταυτίσεις και με επιφυλάξεις – παρά τη δυσαρέσκεια – στην αλλαγή του πολιτικού σκηνικού. Από την άλλη πλευρά αντιπαρατίθεται ένα «νέο εκλογικό σώμα», χωρίς ισχυρές κομματικές και ιδεολογικές ταυτίσεις, συμπιεσμένο οικονομικά και ταξικά, αλλά με ισχυρό «μορφωτικό και κοινωνικό» κεφάλαιο και με έντονες προσδοκίες αλλαγής του σημερινού σκηνικού. Η αντιπαράθεση των «δύο κόσμων» αρχίζει να γίνεται έντονη. Για το «παλαιό εκλογικό σώμα» η κατάρρευση

του σημερινού σκηνικού δημιουργεί φόβο και ανασφάλεια. Για το «νέο εκλογικό σώμα» το σημερινό πολιτικό σκηνικό δεν ανταποκρίνεται σε καμία κοινωνική του ανάγκη, δεν μπορεί να προσχωρήσει σε κανενός είδους «κοινωνικό συμβόλαιο» μακράς πνοής. Τα δύο ιστορικά κόμματα εξουσίας φαίνεται να ξεπερνιούνται από την εποχή, εμφανίζουν χαμηλούς δείκτες «κοινωνικής χρησιμότητας», εγκλωβισμένα στη στρατηγική επιλογή του «μικρότερου και χωρίς ρυθμιστικές αρμοδιότητες Κράτους», γεγονός που απομακρύνει από τη σφαίρα της ιδεολογικής τους επιρροής εκτεταμένα στρώματα, κυρίως νέων εργαζομένων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΙΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΨΗΦΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΙΣΧΥΡΟΥ ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΥ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
55 ετών και άνω	18-44 ετών
Κατώτερη Εκπαίδευση	Ανώτερη Εκπαίδευση
Εργοδότες / Αυτοαπασχολούμενοι, Συνταξιούχοι, Νοικοκυρές	Μισθωτοί (Ιδιωτικού και Δημόσιου Τομέα), Φοιτητές, Άνεργοι
Αγροτικές περιοχές	Αστικά κέντρα

Πηγή: VPRC, Πολιτική Έρευνα Ιουνίου-Ιουλίου 2008.

2. **Ο δείκτης εξέλιξης των προσωπικών οικονομικών** (αθροιστικός δείκτης εκτίμησης για την εξέλιξη της ακρίβειας και της προσωπικής οικονομικής κατάστασης) εμφανίζεται στη σημερινή συγκυρία ο πλέον ισχυρός εκτιμητής πρόβλεψης για το εκλογικό αποτέλεσμα. Η γενική τοποθέτηση του εκλογικού σώματος είναι κατά συντριπτική πλειοψηφία στην πλευρά της «επιδείνωσης» (79.9%), έναντι 16.3% που τοποθετείται στη θέση της «στασιμότητας» και μόλις 3.8% που τοποθετείται στη θέση της «βελτίωσης». Οι τοποθετήσεις των τριών μερίδων του εκλογικού σώματος για τα πέντε κοινοβουλευτικά κόμματα είναι προφανείς για τις κοινωνικές πολώσεις που εξελίσσονται αυτή την στιγμή. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, η ΝΔ κερδίζει κατά κράτος τη (μικρή) μερίδα που «βλέπει» να εξελίσσονται θετικά τα προσωπικά οικονομικά του, προηγείται με σημαντική διαφορά στη μερίδα που «βλέπει» στασιμότητα και μειώνεται πολύ στη μερίδα που «βλέπει» επιδείνωση. Στον αντίποδα, το ΠΑΣΟΚ προηγείται στη μερίδα που «βλέπει» επιδείνωση, χωρίς ωστόσο να ανακάμπτει, και ηττάται κατά κράτος τόσο στη μερίδα της στασιμότητας όσο και της βελτίωσης (δείγμα της συρρίκνωσής του στα «μεσαία στρώματα»).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΡΟΘΕΣΗΣ ΨΗΦΟΥ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ
ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ (ποσοστά %)**

	ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗ	ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΒΕΛΤΙΩΣΗ
ΝΔ	26.0	46.5	73.5
ΠΑΣΟΚ	34.5	21.0	5.5
ΣΥΡΙΖΑ	17.0	15.5	8.0
ΚΚΕ	9.0	7.0	5.5
ΛΑΟΣ	6.0	4.0	7.0

Πηγή: VPRC, Πολιτική Έρευνα Ιουνίου-Ιουλίου 2008.

3. Η ΝΔ έχει απολέσει ως κόμμα, πιθανόν οριστικά, όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που δημιούργησε την περίοδο 2000-2004. Παραμένει ισχυρή ακόμα η εικόνα του αρχηγού της, του Κ. Καραμανλή, παράμετρος που τη διασώζει ακόμη από μια μεγαλύτερη εκλογική πτώση. Η ΝΔ έχει περιοριστεί με βάση τα σημερινά δεδομένα στον ιστορικό εκλογικό πυρήνα της παραδοσιακής δεξιάς (35% περίπου). Το γεγονός αυτό την περιορίζει ποσοτικά, την καθιστά όμως πιο συμπαγή ιδεολογικά, γεγονός που εκμεταλλεύεται ακόμα έναντι του ΠΑΣΟΚ. Το τελευταίο εξακολουθεί να παρουσιάζει εικόνα «ασαφούς πολιτικού στίγματος», όντας ευάλωτο στις κοινωνικές του συμμαχίες και το πολιτικό του πρόγραμμα από την «εκσυγχρονιστική» του περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό, ότι η εκλογική βάση του ΠΑΣΟΚ διχάζεται σε όλες σχεδόν τις κρίσιμες πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων που προωθεί η κυβέρνηση (ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΛΤΑ, Λιμάνια, Ολυμπιακή, Πανεπιστήμια), με ένα ποσοστό της τάξης του 35-40% να υποστηρίζει συστηματικά και ενιαία το σύνολο των ιδιωτικοποιήσεων. Η κοινωνική μορφολογία της σημερινής εκλογικής βάσης του ΠΑΣΟΚ και η ιδεολογική της αντανάκλαση αποτελούν το σοβαρότερο εμπόδιο στη διαδικασία ανάκαμψης του ΠΑΣΟΚ, έστω και σε υπολογίσιμα για την εκλογική του ιστορία επίπεδα. Κάθε πρωτοβουλία του κόμματος ή του Γ.Παπανδρέου «υπονομεύεται εκ των έσω».

4. Οι δυνάμεις της Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ και ΚΚΕ) εμφανίζουν μια σταθερότητα στη μετεκλογική τους επιρροή. Ο ΣΥΡΙΖΑ, που είναι έως τώρα και το πιο δυναμικά ανερχόμενο πολιτικό μόρφωμα, έχει σταθεροποιηθεί στα επίπεδα του 16-17%. Το 70% του ποσοστού αυτού αποτελεί και τον «σκληρό πυρήνα» του, με έντονη ιδεολογικο-πολιτική εγγύτητα με τις θέσεις και την εικόνα του χώρου. Οι βασικές δεξαμενές του ΣΥΡΙΖΑ είναι: α) ένα σημαντικό μέρος πρώην ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ, νεότερης ηλικίας, υψηλής μόρφωσης και μισθωτής κοινωνικής ένταξης. β) πολύ μεγάλο μέρος των νέων ηλικιακά ψηφοφόρων, αλλά και του «νέου εκλογικού σώματος», κατηγορίες με ειδική πολιτισμική και ιδεολογική συγκρότηση που ενοποιούνται στο κοινωνικό αίτημα για ένα νέο «δημόσιο χώρο» κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Οι νέοι αυτοί μισθωτοί (με ισχυρό «κοινωνικό και μορφωτικό κεφάλαιο») έχουν προσδώσει στο χώρο αυτό μια πρωτότυπη για την ιστορία του «ταξικότητα». γ) ισχυρή μερίδα πρώην ψηφοφόρων του ΚΚΕ (2007). Η τελευταία μετακίνηση έχει σταθεροποιηθεί. Οι δύο χώροι για πρώτη φορά εμφανίζουν ισχυρή μεταξύ τους επικοινωνία (αν και μονομερούς φοράς). Το ΚΚΕ από τη μεριά του, παραμένει σταθερό στα επίπεδα του 8%, δεν αποκλείεται μάλιστα να κινηθεί και σε υψηλότερα επίπεδα στους προσεχείς μήνες. Πέραν της διαρροής προς τον ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει άλλες απώλειες, αντίθετα παρατηρείται

σταδιακή άνοδος στα φτωχά λαϊκά στρώματα χωρίς ισχυρό «κοινωνικό μορφωτικό κεφάλαιο».

Το άθροισμα των δύο κομμάτων της αριστεράς προσεγγίζει σήμερα το 24%, ποσοστό που παραπέμπει, διόλου τυχαία, στο εκλογικό αποτέλεσμα της ΕΔΑ το 1958. Η μεγάλη πρόκληση της σημερινής συγκυρίας είναι να γίνει δυνατή η υπέρβαση αυτού του ιστορικού εκλογικού ορίου, κάτι που προϋποθέτει την προγραμματική ενοποίηση μιας μεγάλης κοινωνικής συμμαχίας των μισθωτών κοινωνικών στρωμάτων. Δεν είναι εύκολη ως πολιτική δουλειά, είναι όμως ιστορικά εφικτή, βάσει της δομικής κρίσης που διέρχεται το μεταπολιτευτικό πολιτικό σύστημα και τα κόμματα εξουσίας.

5. Η πιθανότητα να προκύψει εξακομματική Βουλή στις επόμενες εκλογές είναι πολύ ισχυρή. Οι Οικολόγοι-Πράσινοι αποτελούν ένα συστηματικά ανερχόμενο πολιτικό ρεύμα με ιδιότυπα χαρακτηριστικά. Η εκλογική τους δεξαμενή αποτελείται από δύο «ομόκεντρους» κύκλους: α) ένα μέρος μεσοαστικών και αστικών κοινωνικών στρωμάτων, φιλελεύθερης ιδεολογίας και οικολογικής ευαισθησίας και, β) ένα μέρος του «νέου εκλογικού σώματος» που διατρέχεται από περιβαλλοντικές ανησυχίες. Η εκλογική τους βάση ενισχύεται και αυτή από την πολιτική δυσaréσκεια σε βάρος των κομμάτων εξουσίας, οργανώνοντας όμως μια διαφορετική ιδεολογικο-πολιτική ταυτότητα. Στην περίπτωση που η εκλογική τους επιρροή σταθεροποιηθεί, πρέπει να αναμένεται η (αντικειμενική, πέραν προθέσεων) τοποθέτησή τους στο ενδιάμεσο των δύο μεγάλων κομμάτων. Για το λόγο αυτό και παρά την κοινωνικά εφαιπτόμενη εν μέρει εκλογική τους βάση με αυτήν του ΣΥΡΙΖΑ, η άνοδός τους δεν θα επηρεάσει καθοριστικά τα ποσοστά της αριστεράς, αντίθετα θα επιβαρύνει περισσότερο τα δύο «ασθενή» κόμματα του δικομματισμού.

Χρ.Βερναρδάκης

Επιστημονικός Σύμβουλος VPRC – Πανεπιστημιακός

www.vprc.gr και www.vernardakis.gr.